

การศึกษาเพื่อพัฒนาและเสริมสร้างการบริหารจัดการที่ดี ของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองในจังหวัดอุดรธานี

The Study to Develop and Strengthen Good Governance of Village and Urban Revolving Fund in Udon Thani Province

สุกัญญา สุทธิกุลสมบัติ*

บทคัดย่อ

ผลการวิจัยพบว่าการจัดการทุนในชุมชนที่มีในอดีตส่งผลให้เกิดการจัดการที่ดีในกองทุน ซึ่งการบริหารจัดการที่ดีของกองทุนนั้นเป็นผลมาจากประสบการณ์ในการจัดการของกลุ่มและองค์กรในชุมชน การมีผู้นำที่เสียสละ รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น และการจัดการทรัพยากรธรรมชาติเป็นสำคัญ

กระบวนการพัฒนาและเสริมสร้างการเรียนรู้ของชุมชนในการบริหารจัดการที่ดีของกองทุนหมู่บ้าน มีการศึกษาตนเอง การศึกษาดูงาน การจัดการความรู้และการประชุม การจัดเวทีชุมชน การสร้างเครือข่าย และการช่วยเหลือสังคมและชุมชน

ความพึงพอใจต่อการบริหารจัดการที่ดีของสมาชิกกองทุนหมู่บ้านพบว่าสมาชิกกองทุน มีความพึงพอใจต่อการบริหารจัดการที่ดีในระดับปานกลางทั้งในภาพรวมและรายด้าน ผลการทดสอบสมมติฐานต่าง พบว่าความพึงพอใจต่อการบริหารจัดการที่ดีแตกต่างกันตามที่ตั้งของกองทุนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

Abstract

The findings reveal that : the main factors of good fund management are experienced management and good leaders who sacrifice and listen to other members' ideas as well as natural resource management.

The members continually develop and enhance learning that relates to good community fund management. They engage in self study, go on field trips for further study, update their knowledge, attend conferences, invite guest speakers to talk about community development, establish network, and provide community services.

For the satisfaction of community fund management, members show their satisfaction of an average degree for the overview of management. The result also shows the statistically significant different degrees of satisfaction among the three groups at the level of 0.01.

* ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร., อาจารย์ประจำบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี

บทนำ

รัฐบาลสิ้นโย
หมู่บ้านและชุมชน
แหล่งเงินทุน ในก
ให้แก่ประชาชนในช
ครอบครัว ทั้งนี้เพื่อ
การบริหารจัดการเงิน

จากรายงาน
เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพ
มหาวิทยาลัยราชภัฏ
พบว่ากองทุนหมู่บ้าน
ทางการเงินและบัญชี
กองทุนแต่ละแห่งยั
และคณะกรรมการ
การพิจารณาเงินกู้ตล

สมาชิกบางคนก็ยืมเงิน
ผิดวัตถุประสงค์การกู้ยืม
จากปัญหาดังกล่าวนี้จึง
ของกองทุนหมู่บ้านและ
โดยเริ่มต้นจากการศึกษา
ปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นใน
ในสภาพต่างๆ ของช
วัฒนธรรม เพื่อนำไป
ชุมชน โดยชาวบ้านเป็น
ข้อมูล วิเคราะห์ และผู้
โดยมีเป้าหมายเพื่อศึกษา
แบบองค์รวมอย่างมีสร
รูปแบบและกระบวนการ
งาน แนววิธีการของกา
กองทุนหมู่บ้านและชุมชน

การศึกษาและพ
จัดการที่ดีของกองทุน

การศึกษาและพ
จัดการที่ดีของกองทุน

บทนำ

รัฐบาลมีนโยบายเร่งด่วนให้มีการจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งละหนึ่งล้านบาท เพื่อเป็นแหล่งเงินลงทุน ในการลงทุนสร้างอาชีพ และสร้างรายได้ให้แก่ประชาชนในชุมชน และวิสาหกิจขนาดเล็กในครอบครัว ทั้งนี้เพื่อเสริมสร้างกระบวนการพึ่งพาตนเอง การบริหารจัดการเงิน

จากรายงาน สรุปผลการประเมินโครงการพัฒนา เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพของบัณฑิตกองทุนหมู่บ้านที่ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี ในปีพุทธศักราช 2547 พบว่ากองทุนหมู่บ้านหลายแห่งมีในการบริหารจัดการทางการเงินและบัญชีไม่เป็นระบบ ระเบียบการของกองทุนแต่ละแห่งยังไม่ชัดเจนมีความคลุมเครือ และคณะกรรมการไม่เปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับผู้กู้ การพิจารณาเงินกู้ตลอดจนการติดตามชำระหนี้เงินกู้ สมาชิกบางคนก็ยืมเงินกองทุนหมู่บ้านแล้วนำไปใช้จ่าย ผิดวัตถุประสงค์การกู้ยืม อีกทั้งไม่สามารถชำระหนี้ได้ จากปัญหาดังกล่าวนี้จึงทำให้เกิดการศึกษาสภาพที่แท้จริงของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองของจังหวัดอุดรธานี โดยเริ่มต้นจากการศึกษาบริบทชุมชนเป็นการศึกษา ปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในชุมชน มุ่งเน้นให้เกิดความเข้าใจ ในสภาพต่างๆ ของชุมชนทั้งด้านกายภาพ สังคม วัฒนธรรม เพื่อนำไปสู่การพัฒนาและแก้ไขปัญหาใน ชุมชน โดยชาวบ้านเป็นผู้ศึกษา กำหนดปัญหา รวบรวม ข้อมูล วิเคราะห์ และผู้ใช้ประโยชน์จากผลการวิเคราะห์ โดยมีเป้าหมายเพื่อศึกษาบริบทของชุมชนโดยการวิเคราะห์ แบบองค์รวมอย่างมีส่วนร่วมเพื่อนำไปสู่การกำหนด รูปแบบและกระบวนการตลอดจนกลยุทธ์ในการดำเนินงาน แนววิธีการของการบริหารและการจัดการที่ดีของ กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองต่อไป

การศึกษาและพัฒนาเพื่อเสริมสร้างการบริหาร จัดการที่ดีของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองครั้งนี้เลือก

ชุมชนที่ศึกษาตามความสนใจของกองทุนและความ เป็นไปได้ภายใต้คำชี้แนะของพัฒนาการของอำเภอ และตัวแทนในชุมชนคัดเลือกได้ 3 ชุมชนในจังหวัด อุดรธานี คือ 1) ชุมชนบ้านท่าลี่ ต.แสงสว่าง อ.หนองแสง กองทุนระดับ 3A (AAA) 2) บ้านหนองหิน ต.หนองไผ่ อ.เมือง กองทุนระดับ 2A (AA) และ 3) ชุมชนผาสุก ต.หมากแข้ง อ.เมือง กองทุนที่ประเมินแล้วไม่ผ่านการประเมิน

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาบริบททุนของชุมชนและ การบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านใน จ.อุดรธานี
2. เพื่อศึกษากระบวนการเสริมสร้างการเรียนรู้ ของกองทุนหมู่บ้านในจังหวัดอุดรธานี
3. เพื่อศึกษาความพึงพอใจต่อการบริหาร จัดการที่ดีของสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน

สมมุติฐานการวิจัย

ความพึงพอใจต่อการบริหารจัดการที่ดีมีความ แตกต่างกันตามคุณลักษณะส่วนบุคคลและคุณลักษณะ ของกองทุน

ระเบียบวิธีวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ศึกษาคือสมาชิกของกองทุนหมู่บ้าน ในงานวิจัยทั้ง 3 แห่งในจังหวัดอุดรธานี การวิจัยครั้งนี้ ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน (Multi-stage Random Sampling) ดังนี้

ในปฏิบัติการระยะที่ 1 เพื่อให้การศึกษาเป็นไป ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยจึงเลือกกองทุนฯ แบบ เจาะจง (Purposive Sampling) ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความ

สมัครใจและศักยภาพของคนในชุมชน ภายใต้ข้อเสนอแนะของหัวหน้าฝ่ายวางแผนพัฒนาชุมชนจังหวัดอุดรธานี โดยคัดเลือกได้ 3 กองทุนหมู่บ้านในงานวิจัย คือ 1) ชุมชนบ้านท่าลี่ ต.แสงสว่าง อ.หนองแสง จ.อุดรธานี 2) บ้านหนองหิน ต.หนองไผ่ อ.เมือง จ.อุดรธานี และ 3) ชุมชนผาสุก ต.หมากแข้ง อ.เมือง จ.อุดรธานี สำหรับใช้ในการศึกษาบริบทของทุนชุมชนและการบริหารจัดการกองทุนฯ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ซึ่งเป็นการปฏิบัติการระยะที่ 2 ใช้การสุ่มแบบเจาะจงสำหรับกรรมการและตัวแทนสมาชิกในกองทุนเพื่อใช้ในการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกและจัดกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้หรือจัดเวทีประชาคม ผู้เข้าร่วมกิจกรรมประกอบด้วยคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน สมาชิกกองทุนฯ ประชาชนที่สนใจและผู้ทำงานอยู่ในพื้นที่ทั้ง 3 แห่ง เช่น พัฒนาการอำเภอและนักวิชาการของพัฒนาชุมชนจังหวัดอุดรธานี กรรมการเครือข่ายในระดับตำบล ตลอดจนที่ปรึกษาด้านกฎหมายเครือข่ายตำบลและอำเภออื่นๆ

ส่วนระยะที่ 3 เป็นการประเมินความพึงพอใจต่อการบริหารจัดการนั้นทำการสัมภาษณ์สมาชิกกองทุนฯ โดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้นตามสัดส่วน (Proportional Stratified Random Sampling) และทำการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) ด้วยวิธีการจับผลากตามบัญชีรายชื่อของสมาชิกกองทุนฯ ได้กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาจำนวน 150 คน

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในครั้งนี้ คือ สมาชิกกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง การวิจัยครั้งนี้ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน (Multi-stage Random Sampling) ดังนี้ ใช้การสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ได้กองทุนฯ 3 แห่งในจังหวัดอุดรธานีคือ 1) บ้านท่าลี่ กองทุนระดับ 3A (AAA) 2) บ้านหนองหินกองทุนระดับ 2A (AA) และ 3) ชุมชนผาสุก กองทุนประเมินแล้วไม่ผ่าน เจาะจงเพื่อเลือก

กรรมการ และสมาชิกทำการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกและจัดกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้หรือจัดเวทีประชาคม ส่วนการประเมินความพึงพอใจต่อการบริหารจัดการนั้นทำการสัมภาษณ์สมาชิกกองทุนฯ โดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้นตามสัดส่วน (Proportional Stratified Random Sampling) และทำการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) ด้วยวิธีการจับผลากตามบัญชีรายชื่อของสมาชิกกองทุนฯ ได้กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาจำนวน 150 คน

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีสัมภาษณ์ที่ใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการวิจัยซึ่งแบบสอบถามหลักๆ มี 2 ชุดคือแบบสอบถามบริบทของชุมชนและความพึงพอใจต่อการบริหารจัดการที่ดีของสมาชิกกองทุนฯ นอกจากนี้ยังมีการใช้ข้อมูลมือสองจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและจากกองทุนในหมู่บ้านที่ทำการศึกษ้อีกด้วย

เทคนิควิธีการที่ใช้มีการจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ทั้งในชุมชนและจัดเวทีร่วมกัน การสนทนากลุ่ม การสัมภาษณ์ผู้รู้เชิงลึก การสังเกต การศึกษารายกรณี รวมทั้งการใช้เทคนิคต่างๆ ที่เอื้ออำนวยต่อกระบวนการแลกเปลี่ยนข้อคิดเห็น เพื่อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างสมาชิกกองทุนหมู่บ้านร่วมกับทีมวิจัย มีการใช้สถิติในการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือคือค่าความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามแต่ละข้อกับจุดประสงค์ที่ต้องการวัด (Item-objective Congruence Index , IOC) ค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ได้ค่าสัมประสิทธิ์ครอนบาคแอลฟา (Cronbach's Alpha Coefficient) สถิติพื้นฐานได้แก่ การแจกแจงความถี่ (Frequency) ค่าสูงสุด (Maximum) ค่าต่ำสุด (Minimum) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) และสถิติที่ใช้การทดสอบสมมุติฐานใช้การทดสอบค่าทีแบบอิสระ (Independent Sample t-test) การทดสอบค่าเอฟ

(F-test) โดย (One-Way / ความแตกต่าง ผู้วิจัยได้แบ่งวิ ระยะเวลาตามวัตถุประสงค์

ผลการศึกษา

ผลการ ระยะเวลาต่างๆ ดัง

การปฎิ การจัดการของ บริบท

ของชุมชน ชุมชน 70 ปี มีแผน การจับจองพื้นที่พักอาศัย มี ยาวนาน คนใน และความสามัค ทำสีและชุมชน ทำการเกษตร ตัวเมืองขยายตัว ทำให้สภาพแวดล้อมมีการเปลี่ยนแปลง รับจ้าง

ลักษณะ

มักตั้งบ้านเรือน หมู่บ้าน การที่ การสร้างแหล่งกั บริโภค เช่น ส ใกล้เคียง บ้านเรือน ชุมชนช่วยกันร ชีวิตพึ่งพาธรรม

(F-test) โดยการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-Way Analysis of Variance) และทดสอบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีการของกาเบรียล (Gabriel) ผู้วิจัยได้แบ่งวิธีการศึกษาเป็นการปฏิบัติการออกเป็น 3 ระยะตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

ผลการศึกษา

ผลการวิจัยในที่นี้ได้นำเสนอเป็นการปฏิบัติการระยะต่างๆ ดังนี้

การปฏิบัติการระยะที่ 1 บริบทชุมชนและการจัดการกองทุนหมู่บ้านพอสรุปได้ดังนี้

บริบทชุมชน จังหวัดอุดรธานีมีประวัติศาสตร์ของชุมชน ชุมชนส่วนใหญ่มีการก่อตั้งกันมายาวนานกว่า 70 ปี มีเฉพาะชุมชนผาสุกที่เพิ่งมาตั้งชุมชนโดยมีการจับจองพื้นที่ของวัดและของกรมทางหลวงทำเป็นที่พักอาศัย มีข้อสังเกตว่าชุมชนที่มีประวัติของชุมชนยาวนาน คนในชุมชนจะมีความผูกพันกัน มีความร่วมมือและความสามัคคีมากกว่าชุมชนที่ตั้งใหม่ ชุมชนบ้านท่าลีและชุมชนบ้านหนองหิน เป็นชุมชนดั้งเดิมอาชีพหลักทำการเกษตร และบางส่วนเข้าไปทำงานในเมือง ปัจจุบันตัวเมืองขยายตัวออกไปทำให้สภาพชุมชนกลายเป็นเมืองทำให้สภาพแวดล้อมและวิถีการดำเนินชีวิตเปลี่ยนแปลงไป มีการเปลี่ยนอาชีพทางการเกษตรเป็นอาชีพค้าขายและรับจ้าง

ลักษณะทางกายภาพ ชุมชนในจังหวัดอุดรธานี มักตั้งบ้านเรือนรวมกันเป็นกลุ่ม ที่ทำกินจะอยู่รอบๆ หมู่บ้าน การทำการเกษตรต้องอาศัยน้ำฝน บางแห่งมีการสร้างแหล่งกักเก็บน้ำไว้เพื่อการเกษตรและการอุปโภคบริโภค เช่น สระน้ำสาธารณะ ฝายเก็บกักน้ำ ชุดบ่อน้ำ ใกล้เคียง บ้านเรือน เป็นต้น ชุมชนบ้านท่าลีเท่านั้นที่คนในชุมชนช่วยกันรักษาฝายน้ำไว้เป็นป่าชุมชนก็ยังคงมีวิถีชีวิตพึ่งพาธรรมชาติได้ตามสมควร เพราะป่าเป็นแหล่ง

อาหารธรรมชาติของชุมชน จากการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่ป่า การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมทำให้ชุมชนต้องพึ่งพาทนภายนอก

ลักษณะทางเศรษฐกิจ อาชีพหลักของชุมชนเป็นอาชีพการเกษตรเช่นการทำนาซึ่งปลูกข้าวได้ปีละครั้ง หลังจากนั้นปลูกแตงกวา ข้าวโพดและอ้อย รองลงมาเป็นอาชีพค้าขายและรับจ้าง สำหรับชุมชนผาสุกซึ่งไม่มีที่ทำกินและอยู่ในเขตเมืองมีอาชีพค้าขาย และรับจ้างมีมากที่สุด

ลักษณะทางสังคม ความสัมพันธ์ของคนในชุมชนที่ศึกษาเป็นแบบเครือญาติกัน มีการตั้งบ้านเรือนอยู่รวมกันในกลุ่มเครือญาติ มีความใกล้ชิดสนิทสนมกัน มีวัดเป็นศูนย์รวมใจและจัดกิจกรรมต่างๆ ในชุมชน ส่วนชุมชนในเมืองและชานเมืองพบว่า ความสัมพันธ์และการพึ่งพากันมีน้อยลง คนในชุมชนมุ่งเน้นเศรษฐกิจเงินตรา เพื่อการเลี้ยงตนเองและครอบครัวมากขึ้น

ระบบการศึกษา ชุมชนมีโรงเรียนตั้งอยู่ไม่ไกล มีความสะดวกในการเดินทาง คนในชุมชนเห็นความสำคัญของการศึกษามีการส่งบุตรหลานเรียนสูงกว่าระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ถ้าเป็นสายอาชีพและระดับอุดมศึกษาจะส่งบุตรหลานมาเรียนในตัวจังหวัด

ระบบอนามัย สาธารณสุข ทุกชุมชนมีกลุ่ม อสม. เพื่อดูแลสุขภาพและอนามัยของคนในชุมชน นอกจากนั้นยังมีสถานีอนามัยในชุมชน ชาวบ้านหันมาให้ความสำคัญกับการพยาบาลกับแพทย์แผนปัจจุบันมากขึ้นตามโครงการ 30 บาทรักษาทุกโรค นอกจากนั้นยังมีแพทย์แผนไทย เช่น การนวด และการประคบ เป็นต้น

ระบบความเชื่อ ประเพณีและวัฒนธรรม ชุมชนส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ มีวัดเป็นศูนย์กลางจัดกิจกรรมทางศาสนา ประเพณีที่ทำเป็นประจำ คือ

งานขึ้นปีใหม่ สงกรานต์ และประเพณีทางพุทธศาสนา เช่น วันพระ วันวิสาขบูชา วันมาฆบูชา วันเข้าพรรษา และวันออกพรรษา เป็นต้น

ด้านภูมิปัญญา จากที่ศึกษามา มีภูมิปัญญาชุมชนไม่มากนักส่วนมาก เป็นเรื่องของการหนดแผนโบราณ อีกทั้งไม่มีการอนุรักษ์สืบทอดแก่คนรุ่นหลัง หน่วยงานภาครัฐและท้องถิ่นมีการส่งเสริมแต่ไม่ต่อเนื่อง

การจัดการทุนในชุมชนและการบริหารจัดการที่ดีของกองทุนหมู่บ้าน

การจัดการทุนในชุมชนที่ศึกษา มีการดำเนินการมาอย่างมีประสิทธิภาพและต่อเนื่อง มีเฉพาะชุมชนผาสุกที่มีการจัดการทุน ยังไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร ประสิทธิภาพการจัดการทุนในกลุ่มและองค์กรมีทั้งผลดีเป็นแรงเสริมในการร่วมกันทำงาน เป็นกลุ่มและมีทั้งแง่ลบที่เป็นประสพการณ์ความล้มเหลวในกลุ่มที่ผ่านมา องค์กรประกอบในชุมชนที่มีผลต่อการบริหารจัดการที่ดีของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองดังนี้

1. กลุ่มองค์กรในชุมชน แบ่งเป็น

กลุ่มอาชีพ ได้แก่ กลุ่มเกษตรกรทำนา กลุ่มปลูกผัก กลุ่มไร่อ้อย กลุ่มปลูกมันสำปะหลัง และกลุ่มจักสาน

กลุ่มเงินทุน ได้แก่ กลุ่มสัจจะออมทรัพย์ กลุ่มกองทุนแก้ปัญหาความยากจนหมู่บ้าน (กขคจ.) และกลุ่มลูกค้าธกส. (กลุ่มลูกค้าธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร)

กลุ่มทางสังคม ได้แก่ กลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุขมูลฐาน (อสม.) กลุ่มฌาปนกิจ กลุ่มกองทุนชยะ กลุ่มแม่บ้าน และชมรมผู้สูงอายุ

2. ประสพการณ์ในการจัดการทุนในชุมชน หรือการร่วมกันทำงานเป็นกลุ่มที่เกี่ยวข้องกับการบริหารการเงิน เช่น หมู่บ้านท่าลี่ มีการทำกิจกรรมกลุ่มมากมาย

เช่น กลุ่มออมทรัพย์ (กลุ่มเงินทุน) กลุ่มเกษตรปลูกแตงกวา (กลุ่มอาชีพ) และกลุ่มฌาปนกิจ (กลุ่มทางสังคม) เป็นพื้นฐานประสพการณ์ที่สำคัญต่อการบริหารจัดการที่ดีของกองทุน

3. ผู้นำกองทุนที่มีประสพการณ์ในการบริหาร กลุ่มทุนอื่นๆ มาก่อนจะเป็นที่ศรัทธาของคนในชุมชน และเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยให้การบริหารจัดการที่ดีของกองทุนหมู่บ้านในเวลาต่อมา นอกจากนั้นแล้วความเข้มแข็งของชุมชน ความสัมพันธ์ที่ดีของคนในชุมชนก็จะนำมาซึ่งการกำหนดข้อบังคับและระเบียบของกองทุนในชุมชนได้อย่างชัดเจนอีกด้วย นอกจากนี้การที่ผู้นำใจกว้างและเปิดโอกาสให้ที่ประชุมได้แสดงความคิดเห็น แม้บางครั้งจะมีข้อถกเถียงกัน แต่ทุกครั้งก็มีข้อยุติด้วยเหตุด้วยผลในที่ประชุม สิ่งนี้จะช่วยให้เกิดการมีส่วนร่วมของสมาชิกกองทุนในการบริหารจัดการ

4. การจัดการทรัพยากรธรรมชาติ ชาวบ้านที่มีวิธีการจัดการผืนป่า เช่น บ้านท่าลี่ มีข้อตกลงกันของชาวบ้านในการปิดป่าในช่วงหน้าฝนเพื่อให้ป่าฟื้นตัวและเปิดป่าในหน้าหนาว ให้ชาวบ้านหาอาหารในป่าได้ การจัดการทรัพยากรผืนป่านี้เป็นผลให้เกิดการบริหารจัดการที่ดีแก่กองทุน

การบริหารจัดการที่ดีของกองทุนนั้นเป็นผลมาจากประสพการณ์ในการจัดการของกลุ่มและองค์กรในชุมชน การมีผู้นำที่เสียสละรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น และการจัดการทรัพยากรธรรมชาติเป็นสำคัญ

การปฏิบัติการระยะที่ 2 กระบวนการพัฒนาและเสริมสร้างการเรียนรู้ของชุมชนในการบริหารจัดการที่ดีของกองทุนหมู่บ้าน มีการดำเนินการดังนี้

1. การศึกษาตนเอง เป็นวิธีการทบทวนตนเองและชุมชนโดยวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน ปัญหาและความต้องการของกองทุนและสมาชิก ทำให้ทราบถึงศักยภาพชุมชน ทุนทางสังคม ทุนทางเศรษฐกิจ แนวทาง

การปรับปรุงระเบียบการดำเนินการแต่ละกองทุนหมู่บ้าน มีการวางแผนและกำหนดทิศทางการกู้ การใช้คืน การออม และแผนการพัฒนากองทุน โดยทางกองทุนที่ศึกษาครั้งนี้ใช้วิธีการประชุมประจำเดือนของ คณะกรรมการและสมาชิกกองทุน รวมถึงการจัดสนทนา กลุ่มโดยมีนักวิชาการ ข้าราชการที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนเจ้าหน้าที่จากภายนอก

2. การศึกษาดูงาน การดูงานกองทุนที่ประสบความสำเร็จและเข้มแข็งในการบริหารจัดการที่ดีเป็น กระบวนการเสริมสร้างการเรียนรู้ที่สำคัญให้กับสมาชิก กองทุน ได้เข้าใจแนวคิด วัตถุประสงค์และการดำเนินงาน ของกองทุน ทำให้สมาชิกสามารถวิเคราะห์ศักยภาพ ของตนเองและเป็นพลังขับเคลื่อนให้เกิดการพัฒนา การบริหารจัดการที่ดีต่อกองทุนของตนเองได้

3. การจัดการความรู้และการประชุม เป็น กระบวนการสร้างการเรียนรู้แก่คณะกรรมการและสมาชิก ของกองทุน โดยมีการจัดการความรู้เพิ่มเติมในเรื่อง ระเบียบกองทุน กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับกองทุน การจัดทำ บัญชี ความสำเร็จและความล้มเหลวในกองทุน

4. การจัดเวทีชุมชน 3 กองทุนซึ่งในการวิจัย ครั้งนี้มีการจัดเวทีในชุมชนที่ศึกษาและจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันทั้งหมด 3 กองทุน เพื่อให้เกิด การเรียนรู้เกี่ยวกับสถานการณ์ของกองทุน ปัญหา อุปสรรคในการบริหารจัดการกองทุน เช่น ระเบียบ กองทุน ระบบบัญชี การกู้และการชำระคืน ตลอดจน การออม เป็นต้น นอกจากนี้ยังเป็นการสร้างความ ตระหนักและการปลูกจิตสำนึกให้กับสมาชิกกองทุน สุดท้ายการจัดเวทีได้สรุปบทเรียนที่ได้จากการดำเนินงาน ว่ากองทุนต้องวางตัวและปรับตัวอย่างไร

5. การสร้างเครือข่าย กองทุนที่ศึกษามี การสร้างเครือข่ายแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของคนในชุมชนกับ คนนอกชุมชน เช่น กองทุนอื่น นักวิชาการ เจ้าหน้าที่

พัฒนาชุมชน นักวิชาการ หน่วยงาน นักบัญชี สมาชิก องค์การบริหารส่วนตำบล ตลอดจนองค์กรพัฒนาเอกชน (NGO) ซึ่งเป็นกระบวนการพัฒนาและการเสริมสร้าง การบริหารและการจัดการที่ดีของกองทุน

6. การช่วยเหลือสังคมและชุมชน กองทุนมี การจัดสรรเงินจากการบริหารจัดการกองทุนลงสู่ชุมชน เช่น การให้ทุนการศึกษาแก่เด็กนักเรียนในชุมชน การปรับปรุงศาลากลางบ้าน บริจาคสมทบทุนในการ พัฒนาวัดในชุมชน การทำธุรกิจร้านค้าในชุมชน เป็นต้น การปฏิบัติภาระระยะที่ 3 ผลการประเมินความพึงพอใจ ต่อการบริหารจัดการที่ดีของสมาชิกกองทุนหมู่บ้านตาม หลักธรรมาภิบาล พบว่าสมาชิกกองทุนมีความพึงพอใจ ต่อการบริหารจัดการที่ดีในระดับปานกลางทั้งในภาพรวม และรายด้านหลักความคุ้มค่า ตามหลักนิติธรรม หลักความโปร่งใส หลักการมีส่วนร่วม และหลักความ รับผิดชอบตามลำดับ

ผลการทดสอบความแตกต่างความพึงพอใจต่อ การบริหารจัดการที่ดีจำแนกตามคุณลักษณะส่วนบุคคล (เพศ อายุ การศึกษา ระยะเวลาการเป็นสมาชิก และ จำนวนเงินที่กู้กองทุน) และคุณลักษณะของกองทุน (ที่ตั้งของกองทุน เงินเพิ่มจาก กทบ. และผลการประเมิน จาก กทบ.) พบว่าไม่มีความแตกต่างกันทั้งในภาพรวม และรายด้าน ยกเว้นที่ตั้งของกองทุนที่แตกต่างกันพบว่า มีความพึงพอใจแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ระดับ 0.01 แสดงว่าสมาชิกกองทุนบ้านท่าลี บ้านหนองหิน และชุมชนผาสุกมีความพึงพอใจต่อการบริหารจัดการ ที่ดีของกองทุนแตกต่างกัน โดยพบว่าสมาชิกชุมชนผาสุก มีค่าเฉลี่ยความพึงพอใจต่อการบริหารจัดการที่ดี กองทุน น้อยกว่าบ้านท่าลีและบ้านหนองหินในทุกๆ ด้าน

อภิปรายผล

ข้ออภิปรายผลในครั้งนี้เป็นข้อค้นพบที่ได้ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยดังนี้

1. บริบทชุมชนและการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้าน

ประชาชนหรือชาวบ้านที่เป็นสมาชิกของชุมชนทุกคนรักในถิ่นที่อยู่อาศัย อยากให้ชุมชนที่ตนเองอาศัยอยู่มีการพัฒนาที่ดี แต่ยังคงขาดคนที่จะมาลงมือทำและจัดการด้วยความจริงจังและเสียสละโดยไม่มุ่งหวังสิ่งตอบแทน เนื่องจากทุกคนมีภาระหน้าที่ในการทำงานเพื่อการยังชีพแห่งตน การเข้าถึงข้อมูลชาวบ้านและสมาชิกกองทุนมีการรับรู้ข่าวสารทุกด้านน้อยมาก ทำให้มองว่าการบริหารจัดการงานใดๆ ทั้งในชุมชนเองและกองทุนหมู่บ้านไม่โปร่งใส สมาชิกกองทุนหมู่บ้านตลอดจนชาวบ้านทั่วไปมักเป็นนักฟังที่ดีและเชื่อผู้นำในเวทีใหญ่ ไม่ออกความคิดเห็น หรือความคิดเห็นเริ่มใดๆ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะขาดการรับรู้ด้านข้อมูลข่าวสาร ใครมีข้อมูลมากกว่าก็เป็นผู้นำ มีอำนาจและเสียงดัง แต่ในวงสนทนาเล็กๆ ของสมาชิกกองทุนฯ ในกลุ่มคนใกล้ชิดหรือพรรคพวกเดียวกันก็มักจะได้ยินคำพูดที่เป็นข้อเสนอดีๆ อยู่บ้างที่สะท้อนขึ้นมา

สภาพการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้าน เมื่อกองทุนหมู่บ้านได้เริ่มดำเนินการภายใต้ระเบียบของตนเองโดยยึดข้อกำหนดของ กทบ. กองทุนหมู่บ้านมีการจัดการบริหารดำเนินการกู้ยืมแก่สมาชิกปีละประมาณ 20,000 บาท ดอกเบี้ยร้อยละ 6 บาทต่อปี มีการจัดสรรเงินกองทุนโดยปันผลตามมูลค่าหุ้น เงินเฉลี่ยคืนแก่ผู้กู้ สมทบทุนกองทุนการจัดสรรเงินทุนสาธารณะประโยชน์ และค่าตอบแทนกรรมการ ในการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านพอจะนำมาอภิปรายผลได้ดังนี้

1. กองทุนหมู่บ้านเป็นการลดหนี้นอกระบบ มีการสร้างและพัฒนาอาชีพแก่คนในชุมชน ซึ่งเป็นผล

ก่อให้เกิดรายได้ให้กับสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน และลดปัญหาความยากจน

2. การจัดสรรเงินรายได้ของกองทุนหมู่บ้านในรูปเงินบริจาคแก่วัดในชุมชน เป็นการสร้างความผูกพันของคนในชุมชนและศาสนาเป็นอย่างดี

3. คณะกรรมการมีความกระตือรือร้นในการเรียนรู้และต้องการให้สมาชิกคนอื่นๆ ได้เข้ามามีโอกาสเป็นกรรมการ

4. ความเอื้ออาทรกันระหว่างสมาชิกที่กู้เงิน ผู้กู้บางรายเปิดโอกาสให้ผู้ที่มีความจำเป็นเร่งด่วนก่อนนับว่าเป็นการบูรณาการทุนทางสังคมร่วมกับการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านตามความจำเป็นและเหมาะสม

นอกจากนี้ยังมีข้ออภิปรายถึงการดำเนินการของกองทุนหมู่บ้านละชุมชนเมือง จังหวัดอุดรธานี มีระเบียบในการบริหารจัดการที่คล้ายๆ กัน เช่น จำนวนเงินที่ให้กู้ยืม ระยะเวลาของการกู้ และอัตราดอกเบี้ยเงินกู้ เป็นต้น ซึ่งเป็นไปตามข้อกำหนดของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ ที่กำหนดและกำกับดูแลอยู่ อย่างไรก็ตามยังมีข้อเหมือนและข้อแตกต่างในการบริหารจัดการอันส่งผลต่อสถานการณ์ทางการเงินของกองทุนหมู่บ้านดังนี้

1. สมาชิกยังสมัครใจที่จะทำธุรกรรมทางการเงินผ่านกองทุนหมู่บ้าน มากกว่าจะไปจ่ายชำระเงินคืนผ่านธนาคารออมสิน มีเฉพาะกองทุนบ้านท่าสีเท่านั้นที่มีการรวมสมาชิกโดยนัดหมายการชำระเงินที่ธนาคาร โดยอำนวยความสะดวกด้วยการยืมรถของนายกองค์การบริหารส่วนตำบลพาสาหมากไปชำระเงินคืนผ่านธนาคาร ส่งผลต่อความสะดวกของสมาชิกและความโปร่งใสต่อคณะกรรมการ

2. ระยะเวลาการกู้ยืมเงินของสมาชิกมีระยะเวลา 1 ปี ผู้กู้ต้องชำระคืนหมดก่อนจึงจะพิจารณาให้กู้ในครั้งต่อไป มีกองทุนผาสุกเท่านั้นที่ผู้กู้สามารถเลือก

ชำระได้ทั้งที่เป็นรายเดือนหรือรายปี สมาชิกที่กู้มัก จะชำระรายเดือน บางคนต้องการส่งเป็นรายวันแต่ คณะกรรมการไม่มีเวลาในการให้บริการ ทั้งนี้เพราะคน ในชุมชนผาสูกมีอาชีพรับจ้างเป็นส่วนใหญ่ มีรายได้ เป็นรายวัน ในส่วนนี้อาจเป็นจุดอ่อนต่อการจัดการของ คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน เนื่องจากไม่มีเวลามากพอ ในการมารับชำระเงินและการทวงถาม ตลอดจน การบันทึกรายการบัญชี ส่งผลให้เกิดช่องโหว่ทางการ บริหารจัดการกองทุนหมู่บ้าน กรรมการที่เก็บรักษาเงิน ไม่นำเงินเข้าบัญชี หรือมีการนำเงินไปใช้ส่วนตัวจน เกิดมีคดีความขึ้น

3. ผู้ที่เป็นสมาชิกกองทุนหมู่บ้านและต้องการ กู้ยืม ควรเป็นคนที่มีความรู้ได้แน่นอน และอยู่ในชุมชน ตลอด จึงจะไม่ก่อปัญหาหนี้สูญและการติดตาม ในชุมชน ผาสูกชาวบ้านมีอาชีพรับจ้าง มีรายได้ไม่แน่นอน บางครั้ง ต้องไปรับจ้างก่อสร้างที่อื่นเป็นระยะเวลานานๆ กรรมการ ไม่สามารถติดตามทวงถามหนี้ได้

4. กรรมการของกองทุนหมู่บ้านต้องเสียสละ ซื่อสัตย์ ยุติธรรมเข้ามาทำงานด้วยความจริงใจ ไม่มี ผลประโยชน์ซ่อนเร้น เช่น ที่บ้านทำสี ประธานกรรมการ และคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านประกาศไม่ขอกู้เงิน กองทุนเช่นเดียวกับบ้านหนองหินประธานกรรมการ และเหรัญญิก ก็ไม่กู้เงินของกองทุนหมู่บ้านเช่นกัน ส่วนที่กองทุนชุมชนบ้านผาสูกนั้นในปีแรกของการ ดำเนินการกองทุนหมู่บ้านผู้ได้รับเงินกู้จำนวนมากที่สุด คือ คณะกรรมการของกองทุนหมู่บ้านนั่นเอง ทุกคนได้ ผลประโยชน์กันถ้วนหน้า โดยที่สมาชิกไม่ได้รับรู้ข้อมูล การกู้ยืมเลย

คณะกรรมการกองทุนต้องเป็นบุคคลที่มีความ ยุติธรรม โปร่งใส ไม่มีผลประโยชน์ซ่อนเร้นในการทำงาน สมาชิกต้องเข้ามามีส่วนร่วมในกองทุน ดูแลผลประโยชน์ ของกองทุนหมู่บ้านเพื่อประโยชน์ของคนทุกคนในชุมชน

2. การพัฒนาและเสริมสร้างการบริหารจัดการ ที่ดีของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

การพัฒนาและเสริมสร้างการบริหารจัดการที่ดี ของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองในจังหวัดอุดรธานี ด้วยกระบวนการเรียนรู้ระหว่างสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน กับผู้วิจัยและผู้ช่วยด้วยเครื่องมือและเทคนิควิธีการต่างๆ เช่น การจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การอบรมและการ ประชุมเชิงปฏิบัติการ รวมทั้งการใช้ SWOT Analysis สามารถอภิปรายผลการพัฒนาและเสริมสร้างการ บริหารจัดการที่ดีของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ในจังหวัดอุดรธานีมีองค์ประกอบดังต่อไปนี้

กรรมการ การบริหารจัดการกองทุนที่ดีนั้น กรรมการกองทุนควรเป็นผู้ที่มีความรู้ทั้งด้านการบริหาร การวางแผน สมาชิกเคารพนับถือ เสียสละ รับผิดชอบ ซื่อสัตย์ โปร่งใส มีความเป็นธรรม มีจิตสาธารณะ ต่อชุมชน เป็นบุคคลที่ใฝ่รู้และมุ่งมั่นในการพัฒนา ชุมชนตนเอง สมาชิกกำหนดคุณสมบัติของกรรมการว่า ควรเป็นผู้มีความอดทน ขยัน เสียสละ มีความประพฤติ ดีเยี่ยมในคุณธรรม ยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี มีความสามารถในการประสานงาน

สมาชิก การบริหารจัดการกองทุนที่ดีนั้น สมาชิกนอกจากการมีจิตสำนึกในความเป็นเจ้าของ กองทุนแล้ว สมาชิกควรเข้าใจปรัชญาและวัตถุประสงค์ ของกองทุน ต้องปฏิบัติตามระเบียบของกองทุน มีความรับผิดชอบและมีเป้าหมายต่อการกู้และการชำระ คืนเงินกู้ ต้องเป็นผู้มีน้ำใจเอื้อเฟื้อและมีความปรารถนา ดีต่อเพื่อนสมาชิกด้วยกัน

ระเบียบ กฎระเบียบที่แต่ละกองทุนหมู่บ้าน จัดทำขึ้นนั้นเป็นการปรับปรุงจากระเบียบกองทุนแห่ง ชาติ ทั้งนี้ควรเอื้อต่อวิธีการบริหารจัดการของกองทุน หมู่บ้านและชุมชนเป็นสำคัญ ระเบียบต้องกำหนดขึ้น ตามความเห็นชอบและรับทราบร่วมกัน ทั้งคณะกรรมการ

และสมาชิกอย่างทั่วถึง ที่สำคัญกรรมการและสมาชิกต้องเข้าใจและปฏิบัติตามระเบียบได้

การบริหารจัดการ ถือเป็นหัวใจสำคัญของกองทุนการบริหารจัดการที่มีระเบียบชัดเจนสามารถจัดการอย่างเป็นระบบ จะก่อให้เกิดการบริหารจัดการที่ดีในกองทุน หัวใจของระบบการจัดการที่ดีของกองทุน เมืองค์ประกอบที่เกี่ยวกับระเบียบที่ชัดเจน กรรมการ สมาชิกและเอกสาร รวมทั้งการบัญชีที่เหมาะสม โปร่งใส เป็นธรรมและตรวจสอบได้ ซึ่งพอจะกล่าวได้ดังนี้

1. เพื่อให้เกิดความเข้าใจในการบริหารจัดการของกองทุนหมู่บ้าน ตลอดจนระเบียบกฎเกณฑ์ ข้อบังคับต่างๆ ต้องประชาสัมพันธ์การบริหารงานกองทุนให้กรรมการและสมาชิกรับทราบอย่างทั่วถึง

2. แผนการพัฒนากองทุนหมู่บ้านโดยเน้นเรื่องการออมทรัพย์อย่างต่อเนื่องจนเป็นวิถีชีวิตจะทำให้เกิดการพัฒนากองทุนแบบยั่งยืน ส่วนแผนพัฒนาด้านการบูรณาการกองทุนหมู่บ้านและกองทุนอื่นๆ ในหมู่บ้านให้กลายเป็นธนาคารของหมู่บ้านต่อไป

3. กองทุนควรมีการจัดสรรเงินสวัสดิการแก่สมาชิกให้กู้ยืมและติดตามและตรวจสอบการใช้เงินของสมาชิกที่เหมาะสมพร้อมกำหนดการชำระคืนอย่างชัดเจน ทั้งนี้พบว่ากองทุนบางแห่งยังไม่มีสวัสดิการนี้ ทำให้ต้องพึ่งพาเงินกู้นอกระบบเช่นเดิม

4. การจักระบบบัญชีต้องเป็นไปอย่างถูกต้อง โปร่งใสและตรวจสอบได้ นอกจากนั้นยังต้องจัดทำรายการบัญชีกำไรขาดทุนจากการดำเนินงาน ในรอบปีบัญชีที่ผ่านมา และแจ้งยอดลูกหนี้รายตัวแก่สมาชิกที่กู้เงินกองทุน ส่วนสมาชิกที่ชำระเงินคืน กองทุนต้องออกใบเสร็จรับเงินให้ทุกครั้ง ถ้าสมาชิกชำระเงินคืนผ่านกองทุนมิได้ไปชำระคืนผ่านธนาคารออมสิน

นโยบายรัฐบาล รัฐบาลต้องรณรงค์และประชาสัมพันธ์อย่างต่อเนื่องให้ชาวบ้านได้เข้าใจปรัชญาและนโยบายเรื่องกองทุนหมู่บ้านที่จะสนับสนุนการพัฒนาคนบนพื้นฐานของการแก้ปัญหาความยากจนและสร้างอาชีพตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง ที่ผ่านมารัฐบาลมีการประชาสัมพันธ์เรื่องกองทุนหมู่บ้านไม่ต่อเนื่องเท่าที่ควร จนเกิดมีภาพของปัญหาการจัดการกองทุนหมู่บ้านในบางพื้นที่ก่อให้เกิดความแตกแยกและความขัดแย้งในชุมชน ดังนั้นรัฐต้องเร่งการประชาสัมพันธ์ให้ชาวบ้านได้ตระหนักถึงความสำคัญและประโยชน์ของกองทุนให้มากยิ่งขึ้น

กลไกสนับสนุน หน่วยงานต่างๆ ที่มีส่วนสนับสนุนทั้งทางตรงและทางอ้อม ทั้งจากภาครัฐและเอกชน ทั้งที่อยู่ในพื้นที่และส่วนกลาง เช่น พัฒนาการ สาธารณสุข เกษตรอำเภอ สถาบันการศึกษาและอื่นๆ ให้การสนับสนุนช่วยเหลือในด้านความรู้โดยการอบรมแบบมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการกองทุนอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้ชาวบ้านสามารถนำความรู้ที่ได้ไปปรับใช้ในการพัฒนา และเสริมสร้างการบริหารจัดการที่ดีในกองทุน และชุมชนของตนเองได้

3. การประเมินความพึงพอใจต่อการบริหารจัดการที่ดีของสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน

สมาชิกกองทุนมีความพึงพอใจต่อการบริหารจัดการที่ดีในระดับปานกลางทั้งในภาพรวมและรายด้าน หลักความคุ้มค่า หลักนิติธรรม หลักความโปร่งใส หลักการมีส่วนร่วม และหลักความรับผิดชอบตามลำดับ สมาชิกกองทุนมีความพึงพอใจต่อการบริหารจัดการที่ดีของกองทุนในระดับปานกลางทั้งกองทุนระดับ 3A (AAA), 2A (AA) ตลอดจนกองทุนที่ประเมินแล้วไม่ผ่าน ทั้งนี้อาจเป็นไปได้ว่า การจัดการกองทุนส่วนใหญ่จะมีการชำระคืนและการกู้ ตลอดจนการยื่นกู้และการพิจารณาเงินกู้ปีละครั้งเท่านั้น ทำให้สมาชิกเห็น

การจัดการในกองทุนไม่มีอะไรสำคัญมากนัก กรรมการก็ไม่ได้ทำงานมาก มีกรรมการบางคนเท่านั้นที่ทำและรู้เรื่องกองทุน คือประธาน เลขานุการและเหรัญญิกของกองทุน สมาชิกจึงมีความพึงพอใจในระดับปานกลางต่อการบริหารจัดการที่ดีของกองทุน

ผลการทดสอบความแตกต่างความพึงพอใจต่อการบริหารจัดการที่ดีของสมาชิกกองทุน พบว่าคุณลักษณะส่วนบุคคลและคุณลักษณะของกองทุนที่ต่างกันมีความพึงพอใจต่อการบริหารจัดการที่ดีไม่แตกต่างกันยกเว้นที่ตั้งของกองทุนเท่านั้นที่พบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 แสดงว่าสมาชิกกองทุนบ้านท่าลี่ บ้านหนองหินและชุมชนผาสุกมีความพึงพอใจต่อการบริหารจัดการที่ดีของกองทุนแตกต่างกัน ทำให้เรายอมรับสมมุติฐานการวิจัยที่ว่าความพึงพอใจต่อการบริหารจัดการที่ดีมีความแตกต่างกันตามสถานที่ตั้งกองทุน

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการวิจัย

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. ภาคประชาชนที่เป็นคนในชุมชนต้องตระหนักและมีความรู้สึกเป็นเจ้าของชุมชน อยากมีส่วนร่วม มีแรงจูงใจมีการปฏิบัติ มีการเรียนรู้ มีการปรับปรุง มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ในการแก้ปัญหาและการจัดการในกองทุนฯ เพื่อการพัฒนาและแก้ปัญหาได้อย่างถูกต้องตรงประเด็น ความตระหนักในการเป็นเจ้าของโดยคนในชุมชนจะทำให้เกิดความต่อเนื่องและยั่งยืน มากกว่าคนนอกท้องถิ่นแต่ไปอยู่ในชุมชน ไม่ว่าจะหน่วยงานราชการ สถาบันการศึกษา องค์กรพัฒนาเอกชน หรือแม้แต่ภาคธุรกิจ จากผลการศึกษาในครั้งนี้ชี้ให้เห็นได้อย่างชัดเจนว่าชุมชนใหม่ซึ่งคนในชุมชนอพยพจากที่อื่นมาอยู่อาศัยเพื่อทำมาหากินในเขตเมือง

ทำให้ต่างคนต่างอยู่ไม่ใส่ใจต่อกิจการใดๆ ของชุมชน มีคณะบุคคลและหลายหน่วยงานได้เข้าไปช่วยเหลือหลากหลายด้านแต่ก็ไม่ประสบความสำเร็จอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน

2. กองทุนและองค์กรชุมชน ต้องใช้หลักการมีส่วนร่วมตามแนวคิดของธรรมาภิบาล โดยการใช้ปัจจัยที่มีอยู่ในพื้นที่หรือชุมชนนั้นๆ อันได้แก่ คน กลุ่มคน องค์กร สถาบัน หน่วยงาน อุปกรณ์งบประมาณ ทุนทางการเงิน ทุนทางสังคม ทรัพยากรต่างๆ ที่มีในพื้นที่มาผสมผสานแบบบูรณาการเพื่อให้เกิดการพัฒนา โดยการประสานความร่วมมือกับทุกฝ่ายในพื้นที่ ทุกฝ่ายอันหมายถึง 1) ภาคประชาชนหรือชุมชน รวมถึงสถาบัน องค์กรชุมชน สถาบันศาสนา องค์กรธุรกิจ กลุ่มอาชีพทนายความและอื่นๆ 2) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ได้แก่ เทศบาล องค์กรบริหารส่วนตำบล (อบต.) และองค์กรบริหารส่วนจังหวัด (อบจ.) และ 3) ราชการส่วนภูมิภาค ได้แก่ กำนัน-ผู้ใหญ่บ้าน นายอำเภอ ผู้ว่าราชการจังหวัด ข้าราชการส่วนภูมิภาค และพัฒนาการอำเภอ 4) กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ (กทบ.) ในฐานะผู้ส่งเสริมสนับสนุน โดยผลของความร่วมมือนี้ย่อมก่อให้เกิดการพัฒนาหลายด้านหลายมิติ ซึ่งเกี่ยวโยงกันและปฏิสัมพันธ์กันอย่างมีพลวัต เพื่อให้บรรลุผลการพัฒนาที่พึงปรารถนาอย่างต่อเนื่อง

3. กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ (กทบ.) ท้องถิ่น อำเภอ จังหวัด ควรมีระบบข้อมูลและการจัดการความรู้ เพื่อเป็นเครื่องมือในการพัฒนากองทุนฯ ระบบข้อมูลประกอบด้วย 1) ข้อมูลเกี่ยวกับสถานะต่างๆ เช่นสถานะการเป็นหนี้ สถานะการออม ตลอดจนความต้องการด้านอาชีพเพื่อการสร้างรายได้ที่เชื่อมโยงกับคนในชุมชนในทางใดทางหนึ่งทั้งโดยทางตรงและทางอ้อม 2) ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยต่างๆ ที่เชื่อมโยงต่อการจัดการกองทุนฯ อันได้แก่ ปัจจัย

ทั้งหลายที่มีในชุมชนและกิจกรรมของชุมชน ปัจจัยที่เป็นทรัพยากร เช่น ทุนในชุมชน ความรู้ องค์กรและหน่วยงานต่างๆ ส่วนกิจกรรม เช่น แผน โครงการ และกิจกรรมทั่วไป ซึ่งวิธีการจัดระบบข้อมูล และความสามารถในการจัดการความรู้นี้ ถือเป็นมุมมองตนเองเพื่อพัฒนาไปสู่การแก้ปัญหาและการพัฒนาด้านอื่นๆ ทั้งยังเป็นข้อมูลพื้นฐานในการแก้ไขปัญหาความยากจนได้อีกทางหนึ่งด้วย

ข้อเสนอแนะต่อกองทุนหมู่บ้าน

1. สมาชิกและกรรมการต้องเข้าใจในบทบาทหน้าที่ของตนเองและปฏิบัติตามกฎระเบียบของกองทุน มีความเอื้ออาทร เข้าใจและเห็นใจซึ่งกันและกัน
2. การกำหนดระเบียบ ข้อบังคับใดๆ ของกองทุนหมู่บ้านควรกระทำเป็นลายลักษณ์อักษร มีความเหมาะสมในลักษณะเอื้ออาทรตรงกับความต้องการของสมาชิก และมีการประชาสัมพันธ์อย่างทั่วถึงและเป็นธรรมต่อสมาชิกทุกคน
3. การจัดการระบบการทำงานให้โปร่งใส เช่น เอกสารกองทุนควรมีการจัดระบบให้เป็นขั้นตอน และเป็นรูปธรรม การจัดอันดับเอกสารการขอกู้ ควรลงวันที่ยื่นกู้กับกองทุน การประกาศการพิจารณาเงินกู้ต้องมี ความชัดเจน เป็นที่รับรู้ของคณะกรรมการและสมาชิกทุกคน มีการบันทึกรายการบัญชีที่ถูกต้อง เป็นปัจจุบันและสามารถตรวจสอบได้
4. กองทุนหมู่บ้านควรกระตุ้นให้สมาชิกกองทุนมีการออมควบคู่ไปกับการกู้ยืม ทั้งนี้เพื่อให้เกิดความภาคภูมิใจว่าสิ้นปีจะได้มีเงินปันผลคืนให้กับสมาชิกและยังจัดสรรให้เป็นสาธารณะประโยชน์แก่ชุมชนอีกด้วย

5. สร้างเครือข่ายการเรียนรู้เพื่อเป็นการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ อันจะนำมาซึ่งความเข้มแข็งของกองทุน เครือข่ายควรมีการเชื่อมโยงทั้งระดับตำบล อำเภอจังหวัดและระดับชาติ เครือข่ายนับว่ามีความสำคัญมากที่ช่วยสนับสนุนในการสร้างความรู้ความเข้าใจการบริหารจัดการกองทุน ถ้ากองทุนมีความเข้มแข็งก็จะช่วยเหลือแก้ปัญหาคนในชุมชนและช่วยแบ่งเบาภาระหน่วยงานราชการ

ข้อเสนอแนะต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องรวมทั้งสถาบันการศึกษา

หน่วยงานภาครัฐทั้งพัฒนากร เกษตร สาธารณสุข อบต. และสถานศึกษา ตลอดจนหน่วยงานเอกชน ต้องทำงานแบบประสานความร่วมมือในการให้ความช่วยเหลือด้านความรู้และการฝึกอบรมตามความต้องการของชุมชน ทั้งนี้เพื่อไม่ให้เกิดการซ้ำซ้อนกันในการทำงาน ซึ่งเป็นการบูรณาการ ความช่วยเหลือจะช่วยประหยัดงบประมาณของทางการและใช้บุคลากรได้ตรงตามความสามารถ

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. การศึกษาเปรียบเทียบความพึงพอใจต่อการบริหารจัดการที่ดีของสมาชิกกองทุนโดย ทำการทดสอบก่อนและหลังการจัดกิจกรรมเสริมสร้างการบริหารจัดการที่ดีในกองทุน
2. ควรศึกษาถึงการรับรู้ข้อมูลข่าวสารในชุมชนของประชาชนและสมาชิกกองทุน
3. ควรศึกษาพัฒนาองค์กรหรือโครงการอื่นๆ ของชุมชนในพื้นที่จังหวัดอุตรธานี เช่น เอส เอ็ม แอล (SML) หรือบ้านมั่นคง เป็นต้น

บรรณานุกรม

- กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ, สำนักงาน. (2544). **คู่มือเตรียมความพร้อมกองทุนหมู่บ้าน 1 ล้านบาท (ฉบับหมู่บ้าน)**. กรุงเทพฯ : สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี.
- กำธร ธิจฉาดและคณะ. (2544). **การพัฒนาารูปแบบการบริหารกองทุนหมู่บ้านของตำบลทาบลาดุก อำเภอแม่ทา จังหวัดลำพูน**. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- งามพิศ สัตย์สงวน. (2543). **ธรรมชาติ จริยธรรม ความยุติธรรมและการวิจัยเชิงชาติพันธุ์ในประเทศไทย**. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เฉลิมชัย สมท่า. (2547). **การบริการโดยใช้หลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษาตามความคิดเห็นของครูปฏิบัติ การสอนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเลย เขต 1**. ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต: มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- ชนะศักดิ์ ยูวบูรณ์. (2542). **กระทรวงมหาดไทยกับการบริหารจัดการที่ดี (Good Governance)**. กรุงเทพฯ : บพิธการพิมพ์.
- ชัยอนันต์ สมุทวณิช. (2542). **พระราชรัฐกับการเปลี่ยนแปลง**. กรุงเทพฯ : สถาบันนโยบายการศึกษา.